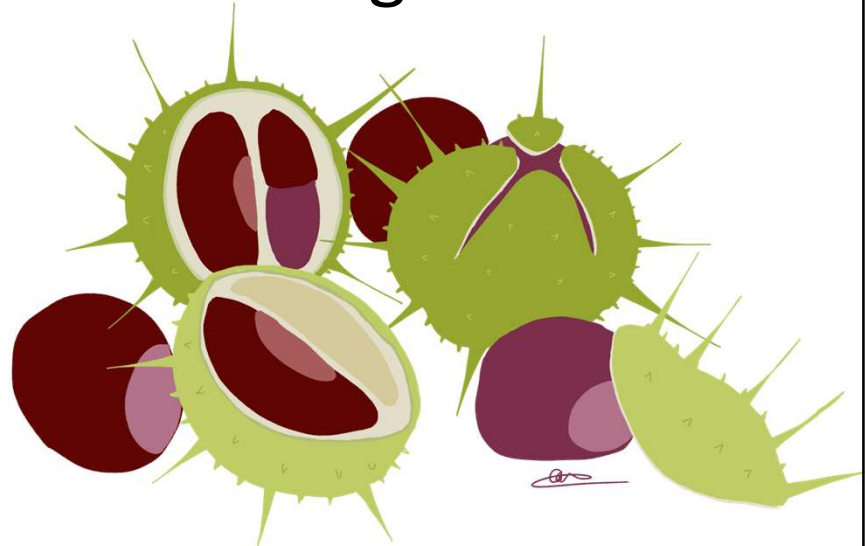

Lichamelijkheid- college 3

Petra Bolhuis
www.maieutiek.nl
2025

1

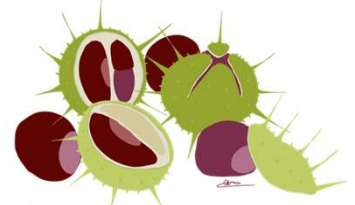
Het SCEGS-model

- Enerzijds een sprong voorwaarts vanaf het enkelvoudige fysieke model, maar de mens wordt wel opgedeeld: Geen holisme maar optelisme zegt Slatman (55)
- Somatisch = lichamelijke onderzoek
- Cognitief = weet u wat er aan de hand is?
- Emotioneel= welke gevoelens roept het op?
- Gedrag= hoe gaat u om met de klachten?
- Sociaal = hoe reageert uw omgeving op uw klachten?

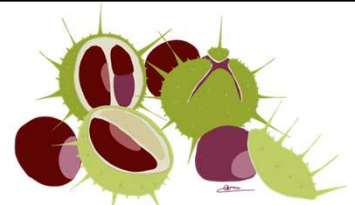
2

Fenomenologie

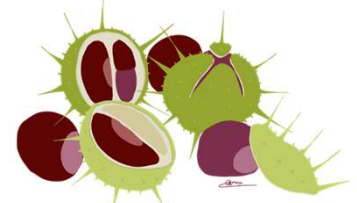
- ‘Fenomenologie’ komt van twee Griekse woorden *phainomenon* (‘dat wat verschijnt’) en *logos* (‘denken’). Het is in de vorm waar het hier aan de orde is een filosofische stroming van eind 19de eeuw. Husserls (1859-1938) denken ligt aan de basis hiervan.
- Hij ontwikkelt een methode die de directe ervaring van verschijnselen en objecten (fenomenen) bestudeert. Daarbij worden vooroordelen, interpretaties of theoretische veronderstellingen tussen haakjes gezet.

Fenomenologisch holistische visie

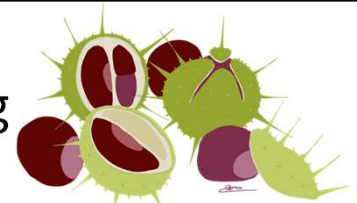
- Fenomenologie is dus de leer van de verschijnselen en hoe die waargenomen kunnen worden. Husserl dacht dat de verschijnselen zich wilden tonen, na Husserl gaat het vooral om de waarneming van verschijnselen door mensen en de interpretatie daarvan.
- Het gaat Slatman dus niet om een meer spirituele beweging, die ook deze term hanteert en dat kan verwarrend zijn. Slatman koppelt holistisch hier aan de mens als een ik die niet buiten of voorafgaand aan de relaties kan bestaan als individu. De mens als belichaamd wezen is deel van een fenomenologisch veld waarvan beperkt afstand genomen kan worden, maar nooit helemaal.

De grens is het ik

'Wanneer je nu je lichaam probeert te ervaren vanuit een eerste persoons perspectief dan merk je dat je eigen lichaam op een heel andere manier verschijnt dan alle andere dingen. (...)Mijn eigen lichaam verschijnt niet vanaf een bepaald punt, het verschijnt *als* punt, *als* begin, *als* beginpunt, het punt van waaruit ik al het andere kan waarnemen. Dit punt is de belichaamde ervaring van het 'hier' en 'mijn'. (59)

Tweeledigheid van de waarneming

- Tast en aanraking zijn voorbeelden waarbij we tijdens de waarneming van een object ineens een eerste persoons waarneming kunnen ervaren.
- Door iets aan te raken of af te tasten kun je ineens ook informatie krijgen van de aanraking in het tastorgaan. Bijvoorbeeld in de vingers zoals Slatman beschrijft.

De Brian 1766-1824

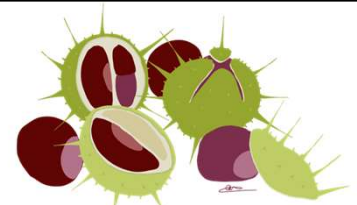
- Brian was de eerste die in een kritiek op Kant, die het 'ik denk' centraal zet in zijn filosofie, het 'ik wil' daar tegenover plaatst.
- Deze gedachte krijgt dan weinig aandacht en pas in de fenomenologie van de 19de en 20ste eeuw wordt dit bij Merleau Ponty weer opgepakt.
- Merleau Ponty stelt: 'het lichaam is het voertuig van het tot de wereld zijn, en het een lichaam hebben betekent voor een levend wezen, zich in een bepaald milieu voegen, in zekere projecten opgaan en er voortdurend bij betrokken zijn.'(61)

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

7

7

Merleau Ponty

- **Corps sujet** = het lichaam als een **subject**, een actief centrum van ervaring en handelen.
- **Corps propre** = jouw subjectieve beleving van je lichaam in een specifieke situatie.
- **Corps vécu** = lijkt op *corps propre*, maar gaat ook over hoe het lichaam zich toont/voelt in specifieke momenten van je leven. Het is een term die vooral het geleefde aspect van lichamelijkeid benadrukt.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

8

8

Kurt Goldstein (1878-1965) en het brein

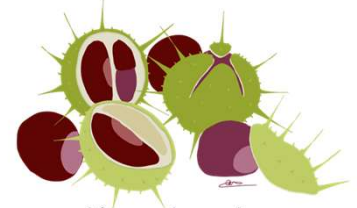
- Het is de tijd waarin Broca en Wernicke specifieke hersengebieden vinden die bij taal horen.
- De medische blik komt in aanraking met de geest, maar nu wordt de zoektocht naar fysieke breindefecten gestart.
- Goldstein is kritisch en krijgt vele decennia later gelijk, zegt Slatman. Maar deze discussie loopt nog. (zie bijv. Batstra over ADHD)
- Goldstein richt zich op functionaliteit en dat maakt dat het kunnen centraal komt te staan.

‘Ik kan’ en fysieke defecten

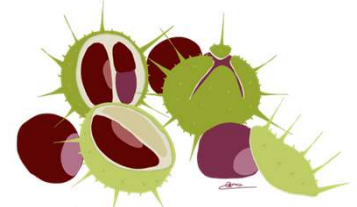
- Goldstein toont aan met zijn casus van Schneider (63) dat het lichaam compensaties of omwegen verzint om het geblokkeerde *kunnen* op te lossen. Daar ligt de basis van Merleau Ponty en zijn opvatting over lichamelijkeid.
- De term die hier centraal staat is homeostase. Mensen die plotseling geconfronteerd worden met ‘iets niet meer kunnen’, hebben een catastrofale reactie. Ze zijn, voor korte of langere tijd, letterlijk in een existentiële crisis. Het lichaam zelf is ondertussen al bezig om wegen te vinden om toch tot een oplossing te komen waardoor het ‘tot de wereld zijn’ in stand gehouden wordt.

Homeostase

- Een nieuwe orde is wel minder flexibel dan de oude vanzelfsprekende orde.
- Een lichaam heeft ook in topconditie voortdurend acties van proprioceptie en homeostase, dat het niet meer vanzelf gaat kan een deel van het defect zijn. Daarvoor wordt een oplossing gezocht, waarbij de beproefde (soms al door de evolutie tot stand gebrachte) oplossing overschreven moet worden.
- Organisme en omgeving, techniek, narrativiteit en andere mensen zijn hierin niet los van elkaar te zien.

Als je iets kunt verdwijnt het lichaam

- Concrete bewegingen zijn niet reflexmatig, maar wel sterk geautomatiseerd. Abstracte bewegingen, zoals iets aanwijzen, daar zit meer reflectiviteit bij.
- Toch kiest Slatman met Merleau Ponty om over de casus Schneider te zeggen dat niet zijn *ik denk* defect is, ook al gaat het hier om abstracte beweging. Het gaat hier over een beperking van het 'ik kan'.
- Een geslaagd 'Ik kan' herken je doordat het 'lichamelijk zijn' uit de aandacht verdwijnt. (disappearance)
- Volgende keer het verschil tussen dis-appearance en dys-appearance.